

Виховна година

«Чорнобиль не має минулого часу!»

Підготувала класний керівник
Куп'янської ЗОШ І-ІІІ ступенів №12
Резнік Н.В.

Мета заходу:

- Навчати учнів уболівати за минуле своєї держави;
- Прищеплювати почуття подяки та поваги до героїв, які загинули під час ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС;
- Виховувати громадян України, що розуміють відповідальність за майбутнє своєї країни.

Обладнання: відеоматеріали, проектор, червоні гвоздики, моделі «Дзвони Чорнобиля»

Хід заходу

1. На екрані демонструється фільм «Аварія на Чорнобильській АЕС»
2. Звучить спокійна класична музика
(*демонструється слайд №1 «ЧАЕС до вибуху»*)

Учениця 1

Чорних дат у людства є немало.
Кожна з них — це міна під прогрес.
Найстрашніше, що усіх спіткало, —
Вибух на Чорнобильській АЕС.
26 квітня... в ніч забуття
Йде страшне створіння – атомне дитя.
Суть його безкровна і зірниць нема,
І уста безкровні, і душа німа.

Учень 1

Наша зустріч присвячується одній з найтрагічніших дат в історії нашої держави – 26 квітня 1986 року. У пам'яті українського народу це день чорнобильського лиха, болю, суму, і забути це й викреслити із нашої пам'яті – неможливо.

Чорнобильський вітер по-душах мете,
Чорнобильський пил на роки опадає,
Годинник життя безупинно іде ...
Лиш пам'ять, лиш пам'ять усе пам'ятає.

(*Демонструється слайд №2 «ЧАЕС після вибуху»*)

Учениця 2

70 років після ядерних вибухів у Хіросімі та Нагасакі. І знову летить, вирує, виривається в космос ударами набату крик людства про нову атомну трагедію на Землі, трагедію Чорнобильської катастрофи.

(*Демонструється слайд №3 «Біблія. Об'явлення св. Івана Богослова, Гл.8»*)

„І засурмив третій Ангел, —
велика зоря спала з неба,
палаючи, як смолоскип.
І спала вона на третину річок
та на водні джерела.
А ймення зорі тій Полин.
І стала третина води, як полин,
і багато з людей повмирили з води, бо згиркла вона...”

Учениця 3

Чорнобиль – невеличке, миле провінційне містечко, весною потопає у свіжій зелені, у вишневому та яблуневому цвіті. Улітку тут любили відпочивати багато киян. Приїжджали сюди на все літо, готували на зиму варення, збирали гриби, загорали на кришталево чистих піщаних берегах Київського моря, ловили рибу, дихали свіжим повітрям, набиралися здоров'я. Здавалося, що надзвичайно гармонійно й нерозривно існували тут краси поліської природи та заковані в бетон 4 блоки АЕС, розташовані недалеко на північ від Чорнобиля.

Згодом за кілька кілометрів від станції виникло місто Прип'ять (так називалась річечка). Воно теж потопало в зелені садів. Ніщо не віщувало біди. *(Демонструється слайд №4 «Квітучі сади Прип'яті»)*

3. Хроніка Чорнобильської катастрофи (звучить «Реквієм» Моцарта)

26 квітня 1986р. 0.28. Потужність реактора знизилася до рівня, коли систему управління рухом керуючих стрижнів слід переводити з локальної на загальну (в звичайному режимі групи стрижнів можна переміщувати незалежно одна від одної - так зручніше, а при низькій потужності всі стрижні повинні керуватися з одного місця і рухатися одночасно). Цього зроблено не було. Це була ТРЕТЯ трагічна помилка. Одночасно оператор допускає ЧЕТВЕРТУ трагічну помилку. Він не видає машині команду "тримати потужність". В результаті потужність реактора стрімко знижується до 30 мегават. Кипіння в каналах різко знизилося, почалося ксенонове отруєння реактора. Персонал зміни допускає П'ЯТУ трагічну помилку (я б діям зміни в цей момент дав би іншу оцінку. Це вже не помилка, а злочин. Всі інструкції вимагають в такій ситуації глушити реактор). Оператор виводить з активної зони всі керуючі стрижні.

1.00. Потужність реактора вдалося підняти до 200 мегават проти обумовлених програмою випробувань 700-1000. Це була друга злочинна

дія зміни. З-за наростаючого ксенонового отруєння реактора потужність підняти вище не вдається.

1.03. Почався експеримент. До шести працюючих головних циркуляційних насосів підключається в якості баластного навантаження сьомий насос.

1.07. Підключається в якості баластного навантаження восьмий насос. На роботу такої кількості насосів система не розрахована. Почався кавітаційний зрив ГЦН (їм просто не вистачає води). Вони висмоктують воду з барабанів сепараторів і її рівень в них небезпечно знижується. Значний потік досить холодної води через реактор знизив пароутворення до критичного рівня. Стрижні автоматичного регулювання машина повністю вивела з активної зони.

1.19. Внаслідок небезпечно низького рівня води в барабанах сепараторах оператор збільшує подачу в них води (конденсату). Одночасно персонал допускає ШОСТУ трагічну помилку (я б сказав - другу злочинну дію). Він блокує системи зупинки реактора по сигналам недостатнього рівня води і тиску пари.

1.19.30 Рівень води в барабанах сепараторах почав зростати, але з-за зниження температури води, що надходить в активну зону реактора і її великої кількості, кипіння там припинилось. Останні стрижні автоматичного регулювання залишили активну зону. Оператор допускає СЬОМУ трагічну помилку. Він повністю виводить з активної зони і останні стрижні ручного керування, позбавляючи себе тим самим можливості керувати процесами, що відбуваються в реакторі. Справа в тому, що висота реактора 7 метрів і він добре відкликається на переміщення керуючих стрижнів, коли вони переміщуються в середній частині активної зони, а по мірі віддалення їх від центру керованість погіршується. Швидкість переміщення стрижнів 40 см за сек.

1.21.50 Рівень води в барабанах-сепараторах дещо перевищив норму і оператор відключає частину насосів.

1.22.10 Рівень води в барабанах сепараторах стабілізувався. В активну зону тепер надходить набагато менше води, ніж до цього моменту. В активній зоні знову починається кипіння.

1.22.30 З-за неточності систем управління, не розрахованих на подібний режим роботи виявилось, що подача води в реактор складає близько 2/3 від потрібного. В цей час комп'ютер станції видає роздруківку параметрів реактора з указанням на те, що запас реактивності небезпечно малий. Проте персонал просто проігнорував ці дані (це була третя злочинна дія за цю добу). Інструкція вимагає в такій ситуації негайно аварійним порядком глушити реактор.

1.22.45 Рівень води в сепараторах стабілізувався, кількість води що надходить до реактора вдалося привести в норму. Теплова потужність реактора повільно почала зростати. Персонал припустив, що роботу реактора вдалося стабілізувати і було прийнято рішення продовжити експеримент. Це була ВОСЬМА трагічна помилка. Оскільки практично всі стрижні управління знаходились в піднятому положенні, запас реактивності був неприпустимо малий, САЗР відключена, системи автоматичної зупинки реактора по ненормальному тиску пари і рівню води заблоковані.

1.23.04 Персонал блокує систему аварійної зупинки реактора, яка спрацьовує у випадку припинення подачі пари на другу турбіну, якщо до цього вже була вимкнена перша. Нагадаю, що турбіна №7 була відключена ще в 13.05 25.04 і зараз працювала тільки турбіна №8. Це була ДЕВ'ЯТА трагічна помилка (і четверте злочинне діяння за цю добу). Інструкція забороняє відключати цю систему аварійної зупинки реактора в будь-яких випадках. Одночасно персонал перекидає подачу пара на турбіну №8. Це іде експеримент по вимірюванню електричних характеристик роботи турбіни в режимі вибігу. Турбіна починає втрачати оберти, напруга в мережі знижується і ГЦН, що живляться від цієї турбіни починають знижувати оберти.

Розслідуванням встановлено, що якщо б не була відключена система аварійної зупинки реактора по сигналу припинення подачі пари на останню турбіну, то катастрофа не відбулася б. Автоматика б заглушила реактор. Але персонал планував повторити експеримент декілька разів на різних параметрах управління магнітним полем генератора. Зупинка реактора виключала таку можливість.

1.23.30 ГЦН значно знизили оберти і потік води через активну зону реактора значно зменшився. Почало швидко наростати пароутворення. Три

групи стрижнів автоматичного управління пішли униз, але зупинити зростання теплової потужності реактора не змогли, т.я. їх вже було недостатньо. Т.я. подача пари на турбіну була відключена, то її оберти продовжували знижуватися, насоси усе менше подавали води в реактор.

1.23.40 Начальник зміни, зрозумівши що відбувається, наказує натиснути кнопку АЗ-5. Після цієї команди стрижні управління з максимальною швидкістю опускаються униз. Таке масоване введення в активну зону реактора поглиначів нейтронів покликано за короткий час повністю припинити процеси ядерного поділу.

Це була Остання ДЕСЯТА трагічна помилка персоналу і остання безпосередня причина катастрофи. Хоча слід сказати, що якщо б ця остання помилка не була б здійснена, то все одно катастрофа вже була неминуча.

А відбулося от що - на відстані 1.5 метри під кожним стрижнем підвішений так званий "витиснювач". Це алюмінієвий циліндр довжиною 4.5м., заповнений графітом. Його завдання полягає в тому, щоб при опусканні керуючого стрижня нарощування поглинання нейтронів відбувалося не різко, а більш плавно. Графіт теж поглинає нейтрони, але дещо слабше, ніж бор або кадмій. Коли стрижні управління підняти до самого верху, то нижні кінці витиснювачив знаходяться вище нижньої границі активної зони на 1.25 метри. В цьому просторі знаходиться вода, яка ще не кипить. Коли всі стрижні різко пішли униз по сигналу АЗ-5, то самі стрижні з бором і кадмієм ще фактично не увійшли в активну зону, а циліндри витиснювачив, які діють подібно поршням, витіснили з активної зони цю воду. ТВЕЛи оголились.

Відбувся різкий стрибок пароутворення. Тиск пари в реакторі різко зріс і цей тиск не дозволив стрижням впасти донизу. Вони зависли, просунувшись всього 2 метри. Оператор вимикає живлення муфт стрижнів. При натисканні на цю кнопку відключаються електромагніти, які тримають управляючі стрижні прикріпленими до арматури. Після подачі такого сигналу абсолютно всі стрижні (і ручного і автоматичного управління) від'єднуються від своєї арматури і вільно падають униз під дією власної ваги. Але вони вже висіли, підпираємі парою, і не рухались.

1.23.43 Почався саморозгін реактора. Теплова потужність досягла 530 мегават і продовжувала стрімко зростати. Спрацювали дві останні системи аварійного захисту - по рівню потужності і по швидкості зростання потужності. Але обидві ці системи управляють видачею сигналу АЗ-5, а він був ще 3 секунди назад поданий вручну.

1.23.44 За доли секунди теплова потужність реактора зросла в 100 раз і продовжувала зростати. ТВЕЛі розкалилися, розбухаючи частки палива розірвали оболонки ТВЕЛів. Тиск в активній зоні багатократно зріс. Цей тиск, перевищуючи тиск насосів витіснив воду назад в подаючи трубопроводи.

Далі тиск пари зруйнував частину каналів і паропроводи над ними.

Це був момент першого вибуху.

Реактор перестав існувати як керована система.

Після зруйнування каналів і паропроводів тиск в реакторі почав падати і вода знову пішла в активну зону реактора. Почались хімічні реакції води з ядерним паливом, розігрітим графітом, цирконієм. Під час цих реакцій почалося активне утворення водню і окису вуглецю. Тиск газів в реакторі стрімко наростає. Кришка реактора вагою біля 1000 тон піднялась, обриваючи всі трубопроводи.

1.23.46 Гази, що знаходилися в реакторі, з'єдналися з киснем повітря, утворивши гримучий газ, який з-за наявності високої температури миттєво вибухнув.

Це був другий вибух.

Кришка реактора підлетіла уверх, повернулася на 90 градусів і знов впала вниз. Зруйнувались стіни і перекриття реакторної зали. З реактора вилетіло чверть графіту що знаходився в ньому, уламки розпечених ТВЕЛів. Ці уламки впали на кришу машинної зали і інші місця, утворив близько 30 пожеж.

Ланцюгова реакція ділення припинилась.

Персонал станції почав покидати свої робочі місця приблизно з 1.23.40. Але з моменту видачі сигналу АЗ-5 до моменту другого вибуху пройшло усього 6 секунд. Зрозуміти, що відбувається за цей час і тем більш встигнути щось зробити для свого врятування неможливо. Уцілівши під час вибуху співробітники покинули залу вже після вибуху.

В 1.30 до місця пожежі виїхала перша пожежна команда лейтенанта Правік...

А вогонь уже перекинувся на покрівлю машинної зали. Потрібно біло гасити. Навколо – розбурхане море вогню, дим і кіптява. Та пожежники не вдовзі збагнули – перед ними значно небезпечніший, підступний ворог, якого не можна побачити, почути. Він не має ні кольору, ні запаху – це потужне гамма-проміння.

(Демонструється фільм №2 «Секунди до катастрофи. Аварія на Чорнобильській АЕС»)

4. *(Демонструються на екрані портрети пожежників)*

Учениця 4

Перед вами портрети тих, хто ціною власного життя врятував світ. Запам'ятайте їхні імена. Це були перші жертви Чорнобиля.

За покликом рідної землі на захист свого народу першими до палаючого реактора за тривогою прибули пожежники з охорони ЧАЕС на чолі з начальником корпусу **Володимиром Правиком**.

Першим важко. Ви ж були найперші,
Із вогню та в полум'я шугали
Не до подвигів і не до звершень
Ви ж собою людство заступали.
Та серця, мов кремені, не вгасли
Залишались іскрами на тверді
Тільки жити – в нас бунтує спрага,
Та продовжить пісню родоводу.
А лишилась вірності присяга.
Батьківщині. Матері. Народу.

Учень 2

Незабаром прибуло підкріплення з міста Прип'ять на чолі з лейтенантом **Віктором Кібенком**. Вступивши у вируюче полум'я, у смертельну

небезпеку, якою дихав реактор, пожежники в ту ніч, не шкодуючи ні сил, на самого життя, виконали присягу на вірність народу України.

Вогонь і землю зріднили собою
І кипіла у них під ногами земля
Навіть небо двигтіло од вогненного болю
І тривога палюча долітала здаля.
А трагедія кожну мить наростала
Мов збрала зі світу пожежі, розплати, війну.
І немов з Хіросіми, з безодні повстала
Перед людством, відкривши свою тайну.
Як спинити її – гуртувало єдине бажання,
Не терпілось, не ждалось – загрожував згаслий час.
Невпокорене атомне випробування
Впало вперше, пожежники мужні, на все.

Учениця 5

Через 2 тижні після аварії красивий юнак, відважний офіцер **Віктор Кібенюк**, помер у московській лікарні, так і не побачивши народженого вже після трагедії молодого дружиною первістка. Тепер про Віктора і його соратників кажуть: був добрим, чесним, сміливим, принциповим, любив сім'ю, друзів, багато жартував. Його улюбленою приказкою була: „Тримайтесь ближче до життя, хлопці”.

Живі і мертві... всі відважні
Вітчизни-матері сини.
Людське життя, мов цвіт черешні,
Осипалось... не з їх вини!

(Звучить сумна інструментальна музика)

Учениця 6

В ніч на 26 квітня **Валерій Ходемчук** був на зміні. Він загинув у перші хвилини аварії під уламками четвертого енергоблока ЧАЕС. „Саркофаг” став для нього вічним пристанищем. Так і не дочекалася Валерія його мати, дружина Наталка, син Олег та донька Лариса. Не дочекалася і вся Прип'ять.

Прощення **Лист Ганни Ходемчук синові Валерію**

«Синочку! Відчуваю, що тільки ти мене зрозумієш і простиш, що пишу тобі на той світ. Бо не можу по-іншому. Ні плач, ні волення не допомагають мені. Ось вже десять років тужу за тобою. Ніяк не можу змиритись, що більше тебе не побачу. Скажу тобі слово листом цим – і облегу душу. Бо спливають мої літа, ось-ось я до того берега припливу. Ще живою хочу поговорити з тобою, як із живим.

Мій ріднесенький! Новин у нас за цей час стільки сталося! Місто Прип'ять, про яке ти міг розповідати цілими вечорами, після аварії виселили. Наташа з дітьми одержала квартиру в Києві. У тому районі, де живе багато прип'ятчан.

Лариса, донька твоя, вийшла заміж. Гарного чоловіка має. Сам родом з Білорусії. До мене приїжджали в гості, бо на весілля у Київ не змогла поїхати: не та вже сила, та й нездужаю. Три роки тому ти вже й дідом став: є в тебе внучка Катеринка. Вона й на тебе трішки скидається. Бо й Лариса твоя як дві краплі води схожа на тебе.

Синок твій, Олежка, закінчив школу. Наташа сама допомагає йому стати на ноги і влаштуватись у житті. Хоче, щоб доля у дітей була небезталанною. Опікується ними. За себе не думає, свого життя не влаштовує. Хоч і люди знаходились, та не замінить ніхто їй тебе, мій соколе! Тішиться вона Катеринкою. Ото і вся розрада для неї, бо хворіти часто стала: дається взнаки робота на атомній станції, аварія...

Валерику! Знаю, якби ми з тобою зустрілися, ти б обов'язково запитав, чи не ображає мене хто-небудь, відколи тебе вдома нема. Ні, синку! Мене вже сама доля ошукала, відібравши тебе. А люди – вони скрізь добрі. Турбуються про мене твої однолітки, які живуть у селі.

Навідуються і твої колеги з Прип'яті. Щороку як приїдуть – привезуть всякої всячини: і крупи, і цукру, і борошна, і взутись, і вдягнутись. Спасибі їм за те. Вони ж не винні у тому, що сталося.

Щороку 26 квітня вони мене з Марією, твоєю сестрою, привозять у Прип'ять. Вшановують тебе і всіх твоїх друзів, які загинули на ліквідації наслідків аварії, як Героїв. Мітинги пам'яті влаштовують. Щороку я тільки тим і живу, що чекаю того дня, щоб побачити місце твоєї смерті.

Бо велике то горе, синку, для матері – не мати навіть могили синові. Весь четвертий – то твоя могила. Хоч на кладовищі зробили уявне місце твого поховання. А якою за ці роки високою та стрункою на ньому вироста посаджена мною берізка. Шанують тебе, Валерику, і у нас в районі. У кількох селах, переселених із зони відчуження, вулиці на твою честь назвали. У Нових Ладижичах вулиця Валерія Ходемчука найкраща. За 10 літ на ній і садки піднялись, і люди обжились.

Чорнобильська біда рознесла на своїх чорних крилах гіркоту України по всьому світові: і наше прізвище Ходемчук із 1986 року знають навіть в Америці. І про тебе знають, що ти один з тих хлопців, хто відвернув страшну біду.

Ось і торік у Кропивню приїжджала з Америки наша односельчанка, та ще й родичка, Віра Ходемчук. Заходила до нас додому. Довго ми розмовляли, співчувала мені. Говорила, що ще у 1986 році в газеті прочитала про тебе. Скільки літ від війни минуло, а вона пам'ятає твого батька, Іллю Опанасовича. І признала там, в Америці, що ти – його син, який собою захистив увесь світ. Вона теж, як і ти колись любив, умилась цілющою водою і напилась з нашої криниці, покуштувала сливок з нашого саду і примовку дідову згадала. Він так казав: "Смачненькі сливки. Хоч і з

черв'ячками. Але не то черв'ячки – що ми їмо...”. Віра в Америці хоче музей чорнобильський створити. Я ї твою фотографію дала. Нехай скрізь побачать мою дитину, яка віддала життя, щоб Україну зберегти. І в нас в Україні є музей Чорнобиля. Кажуть, що в цьому році і у Києві відкрили. Та мене ніхто туди не запросив. Хоч так хотілося зустрітися, як не з тобою, то хоч би з пам'яттю про тебе.

Не були з Марією торік і в Прип'яті. Знаєш, тяжко тепер жити, наша вільна Україна лише спинається на ноги. Може вже на 10-річчя Чорнобиля побуваємо. Сумна дата, а для мене ж яка чорна...

Синку! При зустрічі ти неодмінно запитав би, що мені потрібно, чим допомогти. Не турбуйся. Все в мене є. І гроші, і продукти, і у що взутись, і вдягтись. Не покидають мене добрі люди. Немає у мене вас, діток, яких відібрала смерть. Трьох – маленькими. І четвертого – тебе – красеня у 35 літ. Мені б вас побачити, а ще батька нашого. Заскучала, засумувала за вами нестерпно. Простіть же мене, що не зуміла відвернути смерть – її ще не здолали ні ті, хто в палацах живе, ні ті, хто в хатинах. Не змогла і я, несила, бо як та вишенька-черешенька з української народної пісні: рясно цвіла, та мала виросла... Це ж наша улюблена пісня, яку я тобі співала з дитинства. Прости мене, моя дитино...»

Учениця 7 (Демонструється слайд №5 «Фото могили пожежників»)

На підмосковному Митинському цвинтарі на скромних плитах з червоними зірками навічно викарбувані імена:

- **Володимир Павлович Правик;**
- **Віктор Миколайович Кібенок;**
- **Микола Васильович Ващук;**
- **Володимир Іванович Тишура;**
- **Микола Іванович Тіенок;**
- **Василь Іванович Ігнатенко.**

Перших, хто собою закрит полум'я.

Учениця 1

Коли молоді пожежники, котрі першими вийшли на лінію вогню, отримавши смертельну дозу радіації, буди ще живими, журналісти запитували в них: «У вас була можливість повернутися? Ви могли відступити?»

Учень 2

Так, у цій ситуації вони могли тимчасово відійти до підходу підкріплення. Та про це навіть ніхто з пожежників і не подумав, тому що вони – воїни, бійці з пожежею, вони вступили в смертельну радіацію не за наказом командира, а за велінням совісті та серця.

Учениця 3

Із вогню у безсмертя, смерть поправивши, ступили вони.
У вогні не згорів їх жертковий чорнобильський слід.
Ще затужить по хлопцям Земля і скорбота земна.
Нам горе люте миром перебути,
Нам поховати зло в бетон і бронь.
І не забути, доки світ і люди,
Синів землі, що відвели вогонь.

Хвилина мовчання (метроном, свічки)

Учень 2

*Ті, що згоріли в огні
В перші хвилини двобою,
Землю прикрили собою,
Як наші діди на війні.
Не залишили пости,
Мужньо стояли на герці,
Пам'ятник їм вознести
Треба у кожному серці.
А думка людська пам'ятатиме вас,
А пам'ять людська повертатиме вас.
Безумство хоробрих – де вічність і мить,
Де згасли для вас і життя і блакить.
Де зір не патьмарить скорбота земна,
Де нам, як набат, імена, імена...
Безумство хоробрих – життя за життя,
Щоб тільки лишились мати і дитя...*

Учениця 1

Пам'ять... пам'ять... Це єдине, що ми можемо віддати героям, які за покликом рідної землі вступили у палаючий реактор на захист рідного народу. Ці люди, не шкодуючи сил і життя, виконали присягу на вірність народові України.

РАЗОМ

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЯМ!!! ВІЧНА СЛАВА!!!